

AZ 1976-BAN FELVÉTELT NYERT ÉNEK-ZENE SZAKOS FŐISKOLAI HALLGATÓINK ZENEI KÉPESSÉGVIZSGÁLATA

Írta: DOMBI JÓZSEFNÉ

Hazánkban a zenei nevelés Bartók és Kodály munkásságának hatására nagy fejlődésen ment keresztül. Számos zenei intézményben nagy gonddal irányítják a hallgatók zenei képességeinek intenzív fejlődését. A zene átadása és befogadása mély etikai-morális jelentőségű és az ember szocialista személyiséggé nevelésének is fontos tényezője.

A zene tanítása során feltétlenül szükséges lemérni mely zenei képességek hogyan fejlődtek a képzés folyamán. Hol kell még többet tenni, hogy a hallgatók minél jobban értsék és szeressék a zenét. Hazánkban 1938—39-ben végzett ilyen irányú kutató munkát Szeghy Endre.¹ A korszerű zeneoktatás sikere érdekében ma is fontos feladat a zenei képességek vizsgálata.

Dolgozatom a következőkben a képesség megfogalmazását, a zenei képességek néhány fontosabb sajátosságait, csoportosítását, a főiskolán végzett felmérést és az eredmények kiértékelését ismerteti.

A képesség valamilyen tevékenységre való alkalmasság.² Minden különleges tevékenység különleges előfeltételt követel meg a személyiségtől. A képességnek egyesíteni kell azokat a pszichikus sajátosságokat, amelyet a cselekvés jellege határoz meg.

A zenei képességeknek, mint speciális képességeknek olyan pszichikai adottságokat kell magukban egyesíteniök, amelyek a sokrétű zenei tevékenységnek megfelelőek.

Ha egy egyénben megvannak a zeneiség anatómiai, fiziológiai előfeltételei, ezek még csak a fejlődés lehetőségét jelentik. A zenei képességek akkor bontakoznak ki a legteljesebben, ha az egyén születésétől kezdve olyan környezettel érintkezik, amely állandó tevékenységre serkenti zenei hajlamait. Nagy szerepe van a szülői ház, az iskola és a közélet zenei éghajlatának.

Marx megállapítja, hogy az ember zenei érzékét csak maga a zene keltheti fel.³ Ahol hiányoznak a zenei tevékenység előfeltételei, ott nincs talaja a zenei képességek fejlődésének sem. A dialektikus materializmus szerint a képesség csak a megfelelő emberi tevékenység keretében létezik.

A különféle zenei tevékenységek előfeltételeit képező képességek közelebbi meghatározását Carl Stumpf⁴ kísérte meg először. Az azóta napvilágot látott tudományos cikkek ebben a témában nem vezettek egységes felfogáshoz. Legnagyobb hiányosságuk, hogy az egyes zenei képességeket elszigetelten vizsgálták és kevésbé voltak tekintettel kölcsönhatásaikra.

Paul Michél az eddigiektől eltérően pszichológiai rokonságuk alapján a következők szerint rendszerezte és vizsgálta a zenei képességeket.⁵

1. Zenei hallás

Valamennyi zenei tevékenységhez nélkülözhetetlen az a képesség, amelyet Michel zenei hallásnak nevez. Ez sokrétű, komplex jelenség. *Zenei halláson* az akusztikai zenei viszonyok befogadásának, megkülönböztetésének, felsimerésének és aktivizálásának képességét nevezzük.

E viszonyokon a zenei élményanyag összességét értjük. Ez az átfogó meghatározás eleve kizárja, hogy a zenei hallást csupán a hangmagasság megkülönböztetésére vezessük vissza. A zenei hallásban különféle észlelések egyesülnek: a hangmagasság, hangerő, hangszín, hangnem a ritmikai, melodiai, harmoniai kapcsolatokat, a zenei időkomponenseket.

Mindezek, az általában zenei hallásnak nevezett különleges zenei képességek nem azonosíthatók az elemi hallásfolyamatokkal, hanem a zenei anyag sajátossága folytán olyan lényeges és különleges vonásokkal gazdagodnak, amelyek lehetővé teszik a zenei folyamatok befogadását, felismerését, valamint újra-felismerését.

Valamennyi zenei tevékenység nélkülözhetetlen szüksége a zenei hallás. A zenei hallás centrális jelentőségének felismerése ne vezessen téves következtetésekre. A jól fejlett zenei hallás jelenléte nem azt jelenti, hogy az illető ember feltétlenül jó muzikus lesz. A zenei hallás kiváló minősége nem egyetlen, csupán nélkülözhetetlen előfeltétele a zeneileg tehetséges ember fejlődésének.

2. Emlékezőtehetség képességei

Paul Michel a következő csoportba az emlékezőtehetség azon képességeit sorolja, amelyet a zenei tevékenység jellege határoz meg. Ezek lehetővé teszik a hangok minőségének, intenzitásának, időtartamának megőrzését, az akusztikai, vizuális, motorikus, és emocionális emlékezés különleges kölcsönhatásainak segítségével.

3. Motorikus képességek

A harmadik csoport a motorikus képességeké, amelyek lehetővé teszik a hangzások átvitelét az emberi hangra, vagy valamilyen hangszerre. Nagyon fontos a játszó és hangadó apparátus izomcsoportjainak munkája, pl. ujjak ügyessége, ereje, gyorsasága.

4. Szellemi képességek

Igen fontosak a szellemi képességek is, amelyek a zenéhez kapcsolódva különleges jelleget öltenek. A képzelőerő és gondolkodás segítségével foghatjuk fel a zeneművek tartalmát. A zenei élmény egyben szellemi tevékenység is, amelyben az értelmi, érzelmi és akarati folyamat is részt vesz.

A zenei intelligencia a zenei észlelés és gondolkodás a zenei alkotás megragadására és átérésére irányul, ugyanakkor a zenei tények elemzésének, szintézisének, általánosításának képessége is megnyilatkozik. A zenei intelligencia nem más, mint a zenei gondolkodás különlegesen kifejlődött formája, amely lehetővé teszi a zenei összefüggésekbe és törvényszerűségekre való betekintést.

Ezeket a képességeket dialektikus egybefonódásuk figyelembevételével kell fejleszteni az oktatás folyamán.

Megfelelő módszerekkel, tesztekkel a zenei képességek fejlettségi szintje egy adott pillanatban elég pontosan megállapítható.

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola 1976-ban felvételiző magyar—ének szakos hallgatók zenei képességvizsgálata.

A felvételi a jelentkező számára sorsdöntő, így értékelése gondos körültekintést igényel. A hallgatók előképzettsége nem egyenlő. Idegállapotuk és az esetleges fáradtságuk nagymértékben befolyásolhatja az eredményt. Mivel a felvételi vizsga exponált helyet foglal el, célszerű a tudás és képesség minél sokrétűbb megismerése. A felvételin a szóbeli számonkérés során a jelentkezők azonos jellegű, de sorrendben különböző feladatokat oldanak meg.

Jelen dolgozat célja, hogy mérhető és objektív módon vizsgálja a jelentkezők képességeit, illetve a felvett hallgatóknál a képességek változásának irányát. A felmérés a felvételi vizsga után történt, és önkéntes volt. Mindenki tudatosítottuk, hogy a kérdőívek kitöltése nem tartozik a felvételi tárgy körébe. Ez a tény a felvételizőkre pszichikailag pozitív hatást gyakorolt.

A feladatok mindenkinél azonosak voltak. A felmérés csoportosan, írásban történt, kérdőív, magnetofon, zongora segítségével.

A kérdőív első részében a hallgatók zenei előképzettségére utaló kérdések szerepeltek. Így pl.:

- A vizsgált személy neve
- Mióta tanul zenét
- Milyen hangszeren játszik
- Volt-e alkalma kórusban énekelni
- Milyen zenét szeret a legjobban és miért
- Ének osztályzata
- Matematika osztályzata
- Magyar orosztályzata

A családjukban kik énekelnek vagy játszanak valamilyen hangszeren. Mindezek rendkívül fontosak. A környezet pozitív, ill. negatív hatással módosíthatja a képesség kifejlődését. Pozitív hatás esetén a környezet megteremtheti a képesség kifejlődésének összes feltételeit. Negatív hatás lehet a környezeti feltétel hiánya mellett a gyerek munkakedvét romboló kijelentés is, pl. „botfülü”.

A feladatlap, bár több részkérdést tartalmaz, nagy egységben

1. a zenei hallást,
2. a ritmus és dallam emlékezetet
3. a zenei befogadási képességet vizsgálja

A vizsgálat sorrendje a kérdések alapján

1. Karikázza be azt a hangközt, amely megszólal.

k 2	n 2
k 3	n 3
t 4	t 5
k 6	n 6
k 7	n 7

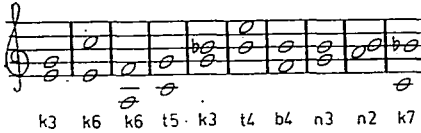
Hallásvizsgálat. Egyszerre megszólaló hangközt hallanak zongorán

2. Írja be a hiányzó hangot és nevezze meg a hangközöket.

PÉLDA

MEGOLDÁS

3. Nevezze meg a következő akkordokat.

s	si	m	r'	f
m	m	d	t	r
d	d	l	f	t
				s

Dúr Bővített moll Szűk⁶₄ Domináns⁷

4. Hallás után ismerje fel és írja le a következő tíz akkordot

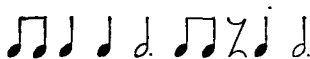
D ⁶	D
m	m ⁶
m ⁶ ₄	sz
B	D ⁶ ₄
D ⁶ ₄	m

5. Tapsolja vissza és írja le a következő ritmust.

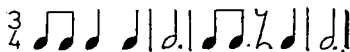

6. Húzza be az ütemvonalakat az adott ritmusképletben, és írja ki az ütemjelzőt.

PÉLDA

MEGOLDÁS

A feladat összetettebb az előzőnél, adott hangra kell felépíteni a hangközt és megnevezni egymás után megszólaló hangközöket.

Belső funkciós hallást és elméleti tudást igényel a példa.

Mindegyik akkordot háromszor hallják zongorán. Harmóniai érzéket vizsgáljuk. Figyelemnek is jelentős szerepe van.

Ritmus-émlékezés. Mindkét ritmus nagyon egyszerű. Kopogás után kell visszatapsolni és leírni.

Metrum, érzék vizsgálata - a súlyos ütemrész hangosabban hallják.

A két vizsgálat összehasonlítása és elemzése

A hallgatók szociális környezetét elemezve kiderült, hogy a felvett hallgatók közül heten olyan családban nőttek fel, ahol rajtuk kívül senki nem tanult zenét. Tehát otthon nem tudták segíteni őket. Ezek közül 4 hallgató csak 6 évnél rövidebb ideig tanult zenét. (A felvételi követelmény 6 év). Tehát ezeket a hallgatókat fokozottabban kellett segíteni az első félév folyamán.

A csoport matematika osztályzata, amelynek átlaga 3, 11. Szembetűnő a magyar átlag, amely 0, 8 tizeddel jobb, mint a matematika. Ennek az a magyarázata, hogy a hallgatók humánbeállítottságúak.

A két vizsgálat eredményeit összehasonlítva jelentős változás figyelhető meg. Fontos szerepe van annak, hogy minden hallgató zenei környezetben él nap mint nap. Minden hallgatónak egyformán megvan a lehetősége a gyakorlásra, képességeinek magasabb szintre való fejlesztésére.

A két vizsgálat eredményeit összehasonlítva jelentős változás figyelhető meg a zenei képességek terén.

Míg az első felmérés alkalmával — főleg a tiszta kvart (t 4) és k 7 (kis szeptim) hangközök okoztak problémát, a második alkalommal e tekintetben javulás tapasztalható, mindössze egy hallgató vétette el a t 4 hangközt és helyette 5-et írt. Ellenben 8 esetben összekeverték a k3-et a n3-el. Tehát erre nagyobb súlyt kell fektetni a közeljövőben.

A hallásvizsgálat körébe tartozó akkord-elemzésnél problémát jelentettek mindkét alkalommal az akkordfordítások. Bár itt is tapasztalható némi javulás egyes esetekben. Két esetben fordult elő igen súlyos hiba, amikor a dúr fordítást mollnak hallották. Gyakran előforduló hiba, hogy a hármashangzatok megfordításait összekeverik, pl. moll⁶ helyett moll⁴ akkordot írnak. Három hallgató egyáltalán nincsen tisztában a hármashangzatokkal a második vizsgálat alkalmával sem. Ha valamilyen ismert dallam kezdetéhez kapcsoljuk a hármashangzatokat, akkor sikerül rögzíteni. Pl. Az A Csitári hegyek alatt kezdetű népdal m l d⁷ moll⁹ akkord hangjaival indul.

A ritmusemlékezés vizsgálata alkalmával először nagyon egyszerű ritmuspár szerepelt. Az elsőt hibátlanul, a másodikat rengeteg hibával oldották meg. Főleg a nyújtott ritmus volt hibás. A második vizsgálat alkalmával sokat javult a ritmusemlékezési képesség. Sokkal nehezebb elemekkel tűzdelt ritmust hibátlanul tudtak leírni. Az improvizációs feladatnak nagyon örültek a hallgatók. Mindössze egy hallgató vétette el, hogy az adott ütemjelzőhöz milyen értékek tartoznak. A többiek igen változatos ritmusokat írtak.

Íme egy példa (Sz. K. ritmusgyakorlata)

A dallamemlékezés is sokat javult. Másodszor nehezebb dallamot kellett leírni. A dallamimprovizációs feladatnál érezték a lezárást, és kerek egész dallamot írtak. Példa (F. M. dallama)

A legtöbb javulás a zenei befogadóképesség területén történt. A zene hangulataira csak az tud válaszolni, aki a belső saját rendszerén képes azt feldolgozni. Míg az első vizsgálat alkalmával egy-egy szóval tudták megfogalmazni gondolataikat pl. ünnepélyes, fergeteges, feszült, borongós a hallott zenei idézet, addig a másik felméréskor nagyobb hozzáértésről tettek tanúságot. Jól tükröződött már az irányított zenehallgatási órák eredménye.

Az itt összefoglalt vizsgálat csoportvizsgálat volt.

A kapott adatokból matematikai statisztikai módszerrel átlagot, szórást, standard deviációt, korrelációt számítottam.

Az adatok számítógépes feldolgozásának eredményét a következő táblázat foglalja össze.

Majdnem minden egyénnél tapasztalható, hogy az átlag változik. Legpregnansabban az összesítés mutatja: 3,76-ról 4,15-re nő. Az átlag javulásával általában együtt jár a szórás csökkenése, ami a tudás homogénebbé válását tükrözi. A standard deviáció is amely nem más, mint a statisztikailag legjobban számítható szórás értéke is az irányába mutat.

Ha az átlag nem is javult jelentősen a szórás általában csökkent pl. O. E. az átlag 3,64 maradt, de a szórás 1,5-ről 1,29-re csökkent. Ritka az az eset, amikor az átlag romlik, de ekkor a szórás is nő pl. S. I. 3,89-ről 3,33-ra ront a szórás 0,93-ról 1,22-re nő.

A korreláció analizéséhez hozzá kell tenni, hogy matematikai értelemben ilyen kis anyagon nem szokás értékelni, azonban a számértékek viszonylag jól értelmezhetők. Az egész csoportra nézve a korreláció viszonylag magas, 0,68, ami az átlagokat figyelembe véve a csoport egyenletes fejlődését tükrözi. Magas korrelációt mutat azonban, ha az átlag ugyanaz marad és semmiből sem történik se jelentős javítás, vagy romlás.

Egyenletes javítás tendenciára pl. V. S. eredménye utal. Sokkal érdekesebb az alacsony korreláció esete, akkor ugyanis a javítás, ill. rontás mértéke nem egyenletes, ami a tudás kiegészülésének jele. pl. valaki bizonyos tárgyakból jó eredményt ér el, a másiktól rosszat. Egy következő felmérés alkalmával a rendszeres foglalkozás révén a rosszon javított, mely határozottan a képesség fejlődésének irányába is mutat, pl. N. A.

Az egyes feladatok változásai is nyomon követhetők:

	átlag	szórás	standard deviáció	korreláció
Hangközök A + B	4,2	0,91	0,91	0,50
	4,5	0,74	0,73	
Akkordok A + B	3,91	1,28	1,21	0,50
	3,79	1,37	1,36	
Ritmus	3,32	1,95	1,91	0,18
	4,42	0,86		
Dallam	3,71	1,52	1,49	0,24
	4,52	1,02	0,99	
Zenei befogadási képesség	2,56	1,04	1,02	0,50
	4,16	0,94	0,92	

A legnagyobb eltérés a szórás esetében a ritmusnál volt és az alacsony korreláció miatt a fejlődés itt ugrásszerű. Az átlagok esetében a zenei befogadóképességnél történt a legnagyobb fejlődés. A legproblematisabb az akkord-elemzés. Az átlag csökkent, a szórás nőtt. Erre nagy hangsúlyt kell fektetni a közeljövőben, tudatos módszerekkel fejleszteni. A statisztikai elemzések szélesebb köre is felhasználható

Az adatok számítógépes feldolgozása

A vizsgálatban részt vett hallgatók	Átlag	Szórás	Standart deviáció	Korreláció
1. S. K.	4,68 4,92	0,85 0,26	0,82 0,27	0,11 első m. második m.
2. K. E.	4,38 4,77	1,19 0,5	1,15 0,58	0,02
3. H. J.	3,64 4,64	2,05 0,67	1,97 0,64	0,18
4. F. M.	4,11 4,44	1,26 0,5	1,19 0,49	0,1
5. S. E.	2,73 4,18	1,62 1,17	1,52 1,11	0,45
6. Sz. K.	3,91 4,36	0,94 0,67	0,90 0,64	0,37
7. O. K.	2,91 3,55	1,51 1,37	1,44 1,30	0,17
8. V. D.	3,36 4,18	1,57 0,87	1,49 0,83	0,31
9. O. E.	3,64 3,65	1,50 1,29	1,43 1,23	0,39
10. K. E.	3,18 3,64	1,47 0,81	1,40 0,77	0,15
11. K. J.	2,80 4,30	1,55 0,67	1,47 0,64	0,49
12. O. J.	3,6 4,2	1,71 0,92	1,62 0,87	0,06
13. N. J.	3,4 3,8	1,90 1,23	1,80 1,17	0,66
14. B. E.	4,2 4,7	1,23 0,48	1,17 0,46	0,86
15. H. M.	4,6 4,7	0,70 0,48	0,66 0,46	0,59
16. A. Á.	4,5 4,8	0,71 0,42	0,67 0,40	0,00
17. L. E.	4,36 4,55	1,12 0,69	1,07 0,66	0,02
18. M. Á.	3,2 3,7	1,40 1,06	1,33 1,00	0,26
19. Sz. K.	4,00 4,7	1,41 0,67	1,34 0,54	0,00
20. Ö. J.	4,11 4,44	1,05 0,53	0,99 0,50	0,12
21. H. M.	2,7 2,5	1,49 1,65	1,42 1,57	0,88
22. G. M.	4,6 4,6	5,52 0,70	0,49 0,66	0,43
23. S. I.	3,89 3,33	0,93 1,22	0,87 1,15	0,15
24. Cs. É.	3,91 3,55	1,04 1,29	1,00 1,23	0,56
25. V. L.	3,50 3,60	1,34 0,97	1,27 0,92	0,79
V. V.	4,41	0,99	0,93	0,16
Összesítés	4,0 3,76	0,93 0,61	0,87 0,60	0,68
Csoportátlag	4,15	0,58	0,57	

ezen vizsgálati anyagra, amire történtek is kísérletek, de a jelen dolgozat célkitűzéseit az meghaladja.

Összegezve az eddigieket megállapíthatjuk, hogy a belső adottságok és a külső feltételek összehatása alapján alakulnak ki a képességek. A zenei képességek kifejlészthetők minden ép halló és hangadó szervvel rendelkező egyénnél.⁶ Szorgalmas, kitartó gyakorlással olyan készségekre tehetnek szert a hallgatók, melyek elősegítik képességeik magasabb szintre való fejlődését. A felmérés eredménye azt mutatta, hogy a továbbbiakban is érdemes hasonló jellegű felmérést alkalmazni. A hallgatók szempontjából is lényeges, de fontosabb a vezető tanárok számára is, akik egyrészt a diákoknak egyéneként hathatósabban tudnak segíteni, másrészt az egyes feladatok nehézségi fokát jobban felmérhetik. Így a valóban nehéz feladatokra fordíthatnak nagyobb súlyt.

IRODALOM

- [1] SZEGHY ENDRE: A muzikalitás vizsgálata. Szegedi P. F. Évkönyve 1957.
- [2] RUBINSTEIN: Az általános pszichológia alapjai. Akadémiai Kiadó 1967. II. K. 988. oldal.
- [3] MARX—ENGELS: Kisebb közgazdasági írások. Berlin 1955. 134. oldal.
- [4] DR. VECZKÓ JÓZSEF: Általános és zenepszichológiai szöveggyűjtemény TK. 1964. 231—232. oldal.
- [5] PAUL MICHEL: A zenei nevelés lélektani alapjai. Zeneműkiadó 1964. 16—17. oldal.
- [6] KODÁLY: Visszatekintés, Zeneműkiadó Bp. 1964. II.

ИССЛЕДОВАНИЕ МУЗЫКАЛЬНОЙ СПОСОБНОСТИ СТУДЕНТОВ ОТДЕЛЕНИЯ МУЗЫКИ И ПЕНИЯ, ПРИНЯТЫХ В 1976 ГОДУ

Домби Йожефнэ

В своей работе я исследовала изменение музыкальной способности у студентов I курса отделения пения, при помощи анкет, пианино, магнитофона. Полученные данные я оценила математическим методом. Результаты показали, что музыкальные способности и в этом возрасте можно развивать под соответствующим руководством.

MUSIKALISCHE FÄHIGKEITSPRÜFUNG UNSERER 1976 AUFGENOMMENEN HOCHSCHULSTUDENTEN VOM GESANG- UND MUSIKFACH

Józsefné Dombi

Die vorliegende Studie berichtet über die Untersuchung der Veränderung des musikalischen Talents der Studenten des I. Jahrgangs vom Gesang-Fach mit Hilfe von Fragebogen, Klavier und Tonbandgerät. Die erhaltenen Daten wurden mittels mathematischer Methoden bewertet. Sie zeigen, dass die musikalische Fähigkeit bei entsprechender Steuerung auch in diesem Alter noch weiterentwickelt werden kann.